

WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF TRANSFER BORDER EMERGENCY MEASURES IN CENTRAL ASIA

Kholboyev Shavkat Shakirjonovich

Surkhandarya region Emergency Situations Department

Head of Information and Analysis Service

ANNOTATION

Throughout history, Central Asia's location on the Silk Road, which connects East Asia with the Middle East and Europe, has provided opportunities for trade, political, economic, and social development and profit. Today, Central Asia, with its young and educated population, natural resources and strategic location, has great potential for economic development in the region. In particular, trade in agricultural products provides ample opportunities for export to both regional and international markets. This article discusses and analyzes the course of events in Central Asia, discussing ways to increase the effectiveness of measures to prevent and eliminate cross-border emergencies.

Keywords: Central Asia, cross-border situations, emergencies, preventive measures, economic cooperation, political conflict zones.

ANNOTATSIYA

Tarix davomida Markaziy Osiyo Sharqiy Osiyoni Yaqin Sharq va Yevropa bilan bog'lovchi Ipak yo'lida joylashgani savdo sotiq, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan rivojlanish va foyda ko'rish imkoniga ega bo'lgan. Bugungi kunda Markaziy Osiyo o'zining yosh va bilimli aholisi, tabiiy resurslari va strategik jihatdan qulay joylashuvi bilan mintaqa iqtisodiy rivojlanish uchun ulkan imkoniyatlarga ega. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi mahsulotlari savdosi ham mintaqaviy, ham xalqaro bozorlarga eksport qilish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Ushbu maqolada, Markaziy Osiyoda transchegaraviy favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish tadbirlari samaradorligini oshirish yo'llari haqida fikr va mulohazalar yuritilib, voqealar rivoji orqali tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, transchegaraviy holatlar, favqulodda vaziyatlar, oldini olish chora tadbirlari, iqtisodiy hamkorlik, siyosiy konflikt zonalar.

INTRODUCTION

“Markaziy Osiyoda savdoni osonlashtirish” mintaqaviy loyihasi ushbu makon joylashgan Tojikiston, Qozog'iston, Qirg'iziston va O'zbekiston kabi mamlakatlarning savdo, iqtisod, integratsiyaviy jihatdan rivojlanishiga, shuningdek, ular o'rtasidagi xalqaro munosabatlarning ham mustahkamlanishiga sabab bo'ldi. Markaziy Osiyo davlatlari hali ham jahon iqtisodiyotiga yetarli darajada integratsiyalashgani yo'q, chunki bu salohiyat hozirgacha bajarilmagan. Turli xalqaro va mintaqaviy savdo shartnomalari tuzilganiga va ushbu mamlakatlarda nazorat idoralari va savdo qoidalarini modernizatsiya qilish bo'yicha doimiy sa'y-harakatlarga qaramay, bu o'zgarmadi. Yuk mashinalari va odamlarning uzun navbatlari,

hujjatlar qayta-qayta tekshirilishi va protseduralarning kechikishi tufayli transchegaraviy savdo va yuklarni hududga va hududdan olib o'tish qimmatga tushmoqda.

Bojxona va chegara nazorati organlarining hamkorligi va axborot almashinuvi hali ham samarali emas. Tekshiruvlarga bo'lgan ehtiyojni baholash uchun xavflarni boshqarish tizimlarining yo'qligi xavfsizlikni tekshirishning etarli darajada emasligini va resurslarni taqsimlash samarasizligini anglatadi. Axborot texnologiyalari tizimli ravishda qo'llanilmaydi va parallel qo'lda protseduralar bilan to'ldirilishi kerak. Bu muammolarning barchasi kompaniyalar uchun tranzaksiya xarajatlarining oshishini anglatadi va Markaziy Osiyoda biznes yuritishning salbiy imidjiga hissa qo'shadi.

Markaziy Osiyo davlatlari transchegaraviy savdoni yaxshilaydigan savdoni osonlashtirish chora-tadbirlarini muvaffaqiyatli amalga oshirmoqda. Biz iqtisodiy rivojlanish va savdo sohasidagi hamkor institutlar, shuningdek, bojxona organlari va boshqa chegara nazorati idoralari bilan yaqindan hamkorlik qilamiz. Biznes uyushmalari va kompaniyalari bilan yaqindan hamkorlik qilish bizning uslubiy yondashuvimizning asosiy va asosiy elementidir.

Xatarlarni boshqarish tizimlaridan foydalanish jismoniy tekshiruvlar sonini kamaytirishi mumkin, bu esa hokimiyatlarga yuqori xavfga ega tovarlarga e'tibor qaratish imkonini beradi. Bundan tashqari, tartib-qoidalarini uyg'unlashtirish va standartlashtirish, shuningdek, tegishli davlat organlari o'rtasida yaqin hamkorlikni rag'batlantirish orqali bojxona rasmiylashtiruv va chegaralarni kesib o'tish tezroq va samaraliroq bo'ladi. Biz axborot tizimlarini yanada rivojlantirish va eksport, import va tranzit jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanishni qo'llab-quvvatlaymiz. Mutaxassislarimiz xususiy sektor manfaatdor tomonlarini xabardorligini oshirish va ularni islohotlar jarayoniga faol jalb qilish maqsadida treninglar va seminarlar o'tkazmoqda. Savdo to'siqlarini kamaytirish bo'yicha mintaqaviy hamkorlikni kengaytirish bo'yicha ham tadbirlarni amalga oshirmoqdamiz. Har qanday huquqiy o'zgartirish va qabul qilingan qarorlar qog'ozdagi so'zlardan ko'proq bo'lishi kerak. Shu sababli, islohotlarni joylarda amalga oshirish uchun biz raqamlashtirish, axborot almashinuvi va tanlangan chegara o'tish punktlarida hamkorlikda innovatsion yondashuvlarni sinovdan o'tkazamiz. Xususiy sektor tomonidan muntazam fikr-mulohazalar mamnuniyat bilan qabul qilinadi, chunki bu ilg'or yechimlarni tarqatishda muhim rol o'ynaydi. Xususiy sektor tavsiyalari Qirg'iziston, Tojikiston va O'zbekistondagi Savdoga ko'maklashish milliy qo'mitalarining harakatlar rejasiga kiritilgan. TIR Konventsiasining Elektron Pre-Deklaratsiyasi (EPD) qo'llaniladi va Qozog'iston, Qirg'iziston va O'zbekistondagi treyderlar tomonidan oson tranzit tartib-qoidalarini uchun foydalanishlari mumkin. Qirg'izistonning "Do'stuk" chegara o'tkazish punktida turli chegara idoralari xodimlariga yuklar va savdogarlar haqida ma'lumot almashish imkonini beruvchi texnik va ma'muriy shart-sharoitlar o'rnatildi. Transchegaraviy sog'liqni saqlash chora-tadbirlari bo'yicha dalillar bazasini yaxshilashga qaratilgan sa'y-harakatlar, o'z navbatida, aniq va/yoki izchil ta'rifning yo'qligi tufayli to'sqinlik qildi. Misol uchun, global epidemiyani yumshatish uchun chegara nazoratini optimallashtirish bo'yicha qarorlar tizimi chegara nazorati mexanizmining ta'rifini "aeroportlarga kelganda yo'lovchilarni tekshirish (kirish skriningi)" bilan cheklaydi. Shuningdek:

“Sayohat cheklovlari” sifatida kirish va chiqish portlarida tekshirishni istisno qilish, lekin “haqiqiy sayohat cheklovlari”ni, xususan, “aviakompaniyalar joylarga parvozlarni to'xtatganda”.

“Sayohatlarni taqiqlashning aviatsiya sektoriga ta'sirini tahlil qilish”da o'z tahlillarini “havo harakatini to'xtatib turish”ga yo'naltirish.

Sayohat cheklovlarini "xalqaro kelishlarning mahalliy transmissiyaga hissa qo'shishiga to'liq yoki deyarli to'sqinlik qiladigan har qanday chora, masalan, kirish taqiqlari va ob'ektga asoslangan 14 kunlik majburiy karantinlar".

Va nihoyat, farmatsevtik bo'lmagan aralashuvlar (NPI) atamasi sog'liqni saqlash sohasidagi tadqiqotlarda keng qo'llaniladi, turli tadqiqotchilar, jumladan yoki transchegaraviy choralarni istisno qiladilar.

Oxir oqibat, aniq va kelishilgan atamalar, shuningdek, ta'rif asnosida transchegaraviy sog'liqni saqlash choralaridan samarali va to'g'ri foydalanish bo'yicha umumiy tushunchalar, jamlangan bilimlar va yakuniy ilmiy tamoyillarni rivojlantirish uchun muhim boshlang'ich nuqtadir. Bu kabi yangi patogenlarni o'z ichiga olgan epidemiyalar yangi bo'lganligi sababli, bilimlardagi bo'shliqlar tufayli dalillarga asoslangan qarorlar qabul qilishda qiyinchiliklar tug'diradi. Shunga qaramay, oldingi epidemiyalar va ma'lum patogenlar bo'yicha mavjud bo'lgan eng yaxshi dalillarni ko'rib chiqish va qaror qabul qilishda qaror qabul qilishda ma'lumot berish mumkin. Bu yana bir bor kelishilgan terminologiya va ta'rifdan boshlanadi.

Pandemiya va chegaralar loyihasi davrida mamlakatlar tomonidan transchegaraviy sog'liqni saqlash choralaridan deyarli universal foydalanishni tahlil qilmoqda. “Ichki sayohat” va “xalqaro sayohat choralari” bo'yicha JSST ma'lumotlar to'plamining umumiy taksonomiyasi va lug'atida foydalaniladigan terminologiya mavjud. Nihoyat, biz 2020-yil yanvaridan 2021-yil apreligacha onlayn rejimda foydalanish mumkin bo'lgan sog'liqni saqlash sohasidagi transchegaraviy chora-tadbirlarni qabul qilish va yangilash bo'yicha batafsil hukumat ma'lumotlari keltirildi. Ular “sayohat” kalit so'zlari yordamida Google-ning onlayn qidiruvlari natijasida aniqlandi. "savdo", "chegara*", "taqiq*", "cheklash*", "yopish*", "siyosat" va "o'lchov" bilan birlashtirilgan.

Markaziy Osiyoda transchegaraviy favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish tadbirlari samaradorligini oshirish yo'llaridan biri avvalo yaxshi va iqtisodiy siyosiy kelishilgan qo'shinichilik tamoyillariga asoslangan holatda yangi va innovatsion loyihalarini yo'lga qo'yish sanaladi. Butun dunyoni qamrab olgan favqulodda holatlardan eng kattasiz shubhasiz COVID – 19 pandemiyasining shiddat bilan dunyo bo'ylab tarqalishi bo'ldi. Bu jarayonda transchegaraviy chora-tadbirlar guruhlarining o'ziga xos xususiyatlarini yoki xususiyatlarini tavsiflovchi toifalar matn segmentlaridan paydo bo'lishiga ruxsat berildi. Asoslangan nazariya tadqiqotchilarni ma'lumotlardan toifalar paydo bo'lishiga va oldindan taxmin qilingan toifalarni qo'ymaslikka chaqirsa-da, biz ko'p jihatdan xalqaro munosabatlar (siyosat va iqtisod) intizomiy obyektividan oldingi avjlarni o'rganishimiz matn segmentlari bilan aloqalarimizni shakllantirganini tan olamiz. Potensial toifalar yetakchi muallif tomonidan aniqlandi va keyin barcha mualliflar tomonidan transchegaraviy sog'liqni saqlash choralarining o'ziga xos xususiyatlari yoki xususiyatlarini tavsiflash darajasi uchun muhokama qilindi.

Xulosa qilib aytganda, Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasidagi munosabatlarning yaxshi bo'lishi bu har qaysi davlat uchun foyda keltira oladi. Bu esa asosan, iqtisod, siyosat va eksport-import jarayonlarida yaqqol ko'zga tashalanadi. Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasidagi transchegaraviy munosabatlarning ma'nosi va amaliyoti bo'yicha davom etayotgan huquqiy munozaralar muayyan chora-tadbirlarni mos keladigan yoki nomuvofiq deb tasniflashni imkonsiz bo'lishi mumkin. Eng muhimi esa ytaxshi munosabatlarni yo'lga qo'yishda albatta yaxshi diplomatik kelishuvla bu jarayonda juda muhim va natijaviy hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston - Markaziy Osiyoda mintaqaviy hamkorlikni mustahkamlashning asosiy tashabbuskori.
2. <https://www.uwed.uz/ru/news/fulltext/1219>
3. Territorial disputes in Central Asia on the threshold of the 30th anniversary of independence - CABAR.asia. <https://cabar.asia/en/territorial-disputes-in-central-asia-on-the-threshold-of-the-30th-anniversary-of-independence>
4. Markaziy Osiyoda transchegaraviy suv resurslaridan oqilona foydalanish bo'yicha brifing o'tkazildi.
5. https://dunyo.info/uz/site/inner?slug=markaziy_osiyoda_transchegaraviy_suv_resurslaridan_oqilona_foydalanish_bo%E2%80%98yicha_brifing_o%E2%80%98tkazildi-e_U
6. Looking for Trouble: Sources of Violent Conflict in Central Asia | United States Institute of Peace.
7. <https://www.usip.org/publications/2020/11/looking-trouble-sources-violent-conflict-central-asia>.